

Vývoj chovu národních plemen králíků zařazených do programu ochrany genetických zdrojů v ČR

M. Martinec¹, V. Šimek^{1,2}, J. Jahoda¹

¹ Český svaz chovatelů, z.s.

² Ústav zootechniky, Fakulta veterinární hygieny a ekologie, VFU Brno

Tradice čistokrevných chovů u nás trvá již 150 let, na našem území bylo vyšlechtěno několik domácích plemen králíků. Do Národního programu ochrany genetických zdrojů jsou zahrnuta plemena: **český strakáč**, **český albín**, **český červený**, **český luštič**, **český černopesíkatý**, **moravský modrý** a **moravský bílý hnědooký**. Tato plemena jsou od roku 1997 podporována v rámci dotačních titulů Ministerstva zemědělství (český červený až od roku 2004).

Moravský modrý (Mm) je nejstarším plemenem, už v letech 1870 až 1890 byli známí velcí modří králíci neznámého původu v chovech chudých tkalců v okolí Svojanova, Svitav a Hynčic. Vyniká velkým rámcem a poměrně širokým a dlouhým trupem, optimální hmotnost je 6 – 6,5 kg, s velmi dobrým růstem i v podmínkách tradičního intenzivního krmení a velmi dobrou plodností.

Český strakáč (ČS) je chován od přelomu 19. a 20. století, kdy vznikl z původních stájových různobarevných strakatých stájových králíků na českém venkově. Během stoleté existence se stal symbolem českého drobného chovu králíků. Optimální hmotnost dospělých králíků je 3,5 až 3,8 kg. Je typickým představitelem sportovního chovu zaměřeného na exteriér, který je v mnoha ohledech v protikladu s užitkovostí.

Český albín (ČA) byl vyšlechtěn již ve 20. letech minulého století chovatelem prof. Žofkou z Kladna křížením divokých králíků, moravských modrých a bílých obrů, uznán byl v roce 1931. Cílem bylo vyšlechtit králíka albína střední velikosti s kvalitní kožešinou. Optimální živá hmotnost chovných zvířat je 4,5 až 5 kg, má velmi dobré parametry masné užitkovosti, vysokou jatečnou výtěžnost a mateřské vlastnosti samic.

Český luštič (ČL) byl vyšlechtěn v padesátých letech Václavem Pémem z Dolan u Kralup křížením králíků durynských (kamzičích) a marburských, plemeno bylo uznáno v roce 1959. Barva je písková s namodralým nádechem, genetické založení barvy srsti je podmíněno recesivními alelami, díky čemuž může být při křížení testováno genetické založení, proto název luštič. Šlechtění užitkových vlastností nikdy nebylo předmětem zájmu chovu. Optimální hmotnost dospělých králíků je 3,6 až 4 kg.

Moravský bílý hnědooký (Mbh) je nejmladším národním plemenem vyšlechtěným skupinou chovatelů na prostějovsku v 70. letech, uznán byl v roce 1984. Ke šlechtění byla použita plemena činčila malá a stříbřitý žlutý. Původně bylo chováno ve velikosti malého plemene (2,5 až 3,25), nyní optimálně 3,5 až 3,8 kg.

Český černopesíkatý (Ččp) je rovněž velmi mladým plemenem, vyšlechtěným kolem roku 1970 Františkem Provazníkem z Holic z činčil malých a stříbřitých žlutých, uznán byl v roce 1975. Požadované zbarvení je bílé s popelavým nádechem a bílými divokými znaky. Hmotnost je ideálně kolem 3 kg, předností plemene jsou velmi dobré exteriérové znaky v tvaru těla a typičnosti – šířka, zavalitost, a osvalení.

Český červený (Ččr) je posledním plemenem zařazeným do GZ. Byl vyšlechtěn Theodorem Svobodou z Modřan ve 40. a 50. letech minulého století, postup vyšlechtění je do jisté míry nejasný, předpokládá se použití původních stájových králíků, novozélandského červeného, a tříslového, plemeno bylo uznáno v roce 1959. Do dotačních titulů nebyl původně zařazen z důvodů mizivých stavů.

Cílem příspěvku je vyhodnotit vývoj chovu těchto plemen u nás na základě počtu registrovaných mladých králíků v Centrální plemenné knize v letech 1997 až 2016 a celkově v Českém svazu chovatelů (registrace speciálních klubů a okresní registrace) porovnáním stavu v roce 1990 a 2016, Posledním hlediskem je vývoj počtu vystavených králíků na náhodně vybraných celostátních výstavách mladých králíků v letech 1971 až 2017.

Tab. 1 Vývoj registrace plemen králíků 1990 – 2016 a podíl registrace v CPK na celkovém počtu registrovaných králíků v r. 2016

Plemeno	rok	1990		2016 celkem		2016 z toho	
		ks	%	ks	%	CPK	%
Moravský modrý		4919	2,56	1524	2,13	747	49,02
Český albín		993	0,52	1256	1,76	582	46,34
Český strakáč		4909	2,56	1931	2,70	825	42,72
Český luštič		512	0,27	657	0,92	304	46,27
Moravský bílý hnědooký		267	0,14	594	0,83	384	64,65
Český černopesíkatý		103	0,53	931	1,30	394	42,32
Český červený		81	0,04	1012	1,41	380	37,55
Celkově nár. plemena GZ		11784	6,13	7905	11,04	3616	45,74
Celkově králíků		192 094	100	71 590	100		5,05

Mezi lety 1990 a 2016 došlo vlivem hlubokých změn společensko-ekonomických podmínek v ČR k podstatnému snížení počtů registrovaných čistokrevných králíků (souvisí to i s celkovým snížením počtu chovatelů členů ČSCH) ze 192 tis. Na 71,5tis., tzn. na 37 % stavu v roce 1990. Podíl národních plemen se však na registraci zvýšil z 6,1 na 11%, v absolutních počtech došlo k poklesu u Mm a ČS, ostatní původně málo početná plemena dokonce posílila jak absolutně tak relativně, nejvýrazněji Čč. Změny celkové i u jednotlivých plemen jsou zřejmé z tab. 1

Z této tabulky je zřejmý i podíl registrací v CPK na celkovém chovu u jednotlivých plemen – zpravidla je podíl mezi 40 až 50 %, méně u Čč (37%) a naopak nejvíce u Mbh téměř 65%. Souvisí to zřejmě hlavně s úrovní práce klubu – u Mbh skutečně pracuje a dokázal sdružit a zaujmout většinu schopných chovatelů tohoto plemene.

Tabulka 2. Přehled počtu vystavovaných králíků národních plemen na některých Národních výstavách mladých králíků období 1971 až 2017

	71	79	86	89	93	97	01	07	09	14	15	17
Mm	120	177	204	198	108	93	132	140	104	68	90	90
ČA	42	27	51	45	30	35	56	114	78	67	47	24
ČS	51	116	190	90	80	69	110	81	72	32	38	60
ČL	0	42	48	37	30	33	53	41	20	24	40	28
Mbh	0	0	7	6	36	13	24	31	22	44	35	8
Ččp	0	3	18	12	3	13	8	48	33	24	21	12
Čč	0	21	12	6	3	4	49	127	62	21	6	20
Celkově králíků	2145	3949	4761	3897	3342	3965	4608	4543	3424	2980	2320	2056
Podíl plemen	9,93	9,77	11,13	10,11	8,68	6,56	9,23	12,8	11,42	9,40	11,94	11,77

Vývoj v chovu čistokrevných plemen králíků dokumentuje historie Národních výstav mladých králíků (1970 až dosud), pořádaných každoročně koncem léta na různých místech ČR. Přes všeobecnou tendenci poklesu zájmu o chov králíků (což dokládají počty registrovaných) jsou počty králíků na těchto akcích poměrně stabilní, pouze s běžnými výkyvy vyplývajícími z nálezové situace nebo faktoru lokality konání. Z tabulky 2 jsou zřetelné určité specifické vývojové tendence u jednotlivých plemen rozšíření nebo oblíbenosti v chovech. Nejnižší podíl králíků GZ je k roku 1997 (první rok ochrany GZ) - pouze 6,5 % z předvedených. Od tohoto období se počty zvyšují a dosahují téměř 12 %, což je nad podíl registrace těchto plemen. Největší výkyvy počtů předvedených jsou zaznamenávány u Čč, což může souviset s lidskými faktory i změnami v dotačních sazbách.

Graf dokumentuje rozdílný vývoj v početních stavech jednotlivých plemen. Plemena rozšířená a spíše většího tělesného rámce postupně početně klesala, ale v posledních letech dochází ke stabilizaci (ČS) nebo jsou v podstatě minimální výkyvy (Mm, ČA). Přes pokles počtů nejrozšířenějších plemen (moravský modrý, český strakáč) jsou populace udržovány na poměrně stabilní, dostatečně vysoké úrovni.

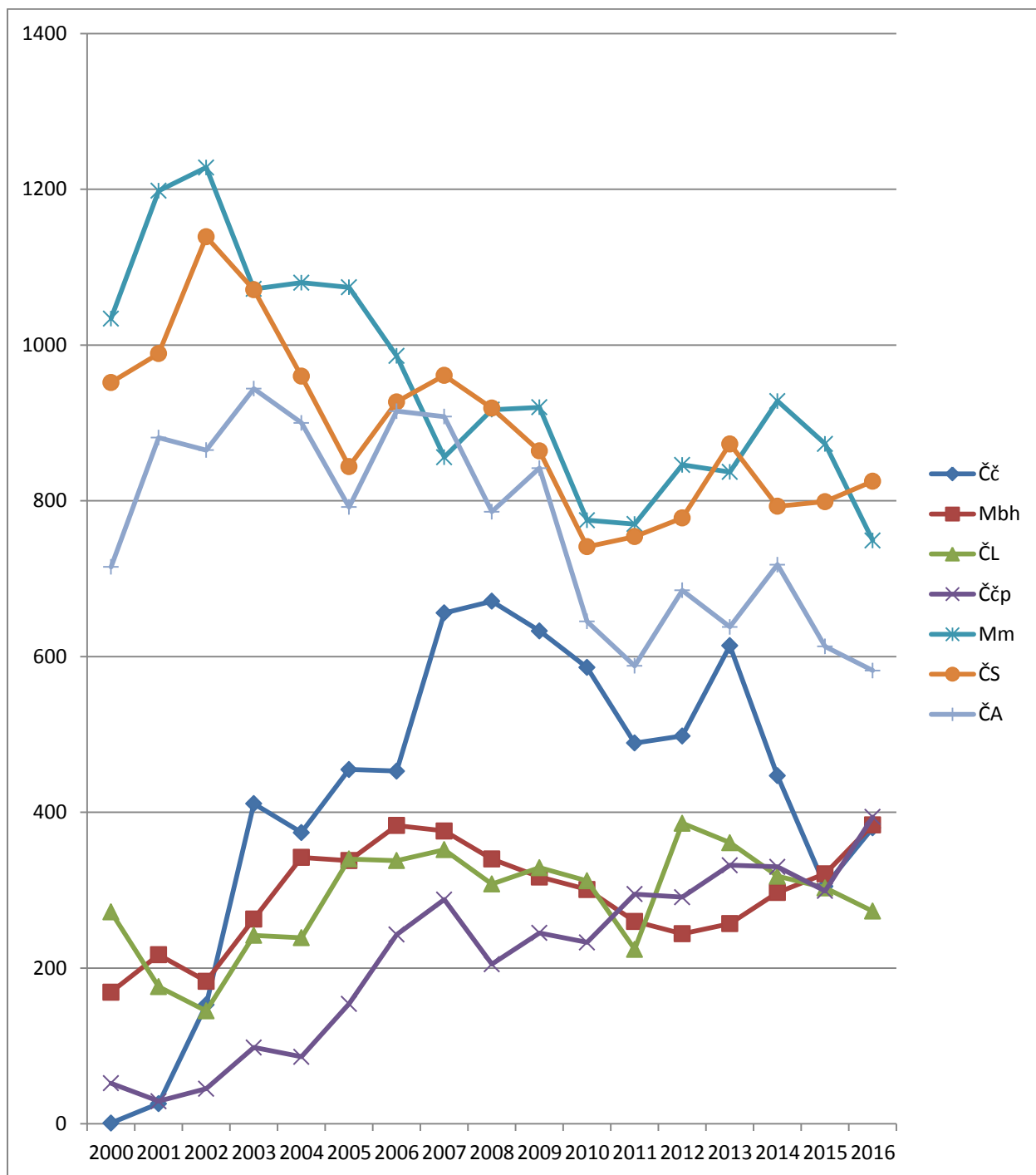
Plemena menší a méně rozšířená zaznamenala v počátku období jistý nárůst, nyní se v posledních letech jejich počty udržují na poměrně stabilní úrovni – zejména Mbh, Ččp i ČL. Atypický vývoj zaznamenaly počty u Čč, po prudkém nárůstu (i vlivem nominální výše dotací) dochází ke stagnaci a mírnému poklesu, přesto zůstává čtvrtým nejpočetnějším plemenem v GZ.

U všech plemen je nutno zdůraznit i vliv lidského faktoru, vždy záleží na chovatelských kolektivech, jak dokáží plemeno propagovat a postupně získávat mladší generaci chovatelů. Nezastupitelné místo mají ve šlechtění a plemenářské práci speciální kluby chovatelů jednotlivých plemen. Pozitivní vliv na udržení chovů má zapojení chovatelů národních plemen králíků do programu ochrany genetických zdrojů garantovaným Výzkumným ústavem živočišné výroby.

Tab. 1 Vývoj registrace plemen králíků 1990 – 2016 a podíl registrace v CPK na celkovém počtu registrovaných králíků v r. 2016

Tabulka 2. Přehled počtu vystavovaných králíků národních plemen na některých Národních výstavách mladých králíků období 1971 až 2017

Graf 1. Vývoj registrace v Centrální plemenné knize králíků ČSCH 2000 až 2016

Graf 1. Vývoj registrace v Centrální plemenné knize králíků ČSCH 2000 až 2016